

Közelítések a Soá mérlegéhez az orvosi kamarák tagságában (Jegyzetanyag az előadáshoz)

- Empirikus szociológiai módszerekkel végzett, még nem teljesen lezárt vizsgálat
- Az orvosi kamarák tagságának összehasonlítása alapján 1940 és 1947 között
 - o teljeskörű felmérés alapján
 - o beleértve az előző évtizedek egyetemi diplomásainak felmérését is (1872-1947 között Budapesten és a vidéki egyetemeken), melyekből a háttér adatok származnak (születési hely, idő, vallás, szülők helyzete, iskolázás)

1. táblázat. Az orvosi kamarák tagsága vallás és lakóhely szerint 1940-ben és 1947-ben

	Évszám	Római Kat.	Refor-mátus	Evan-gélikus	Zsidó	Más	Együtt
Budapest	1940	1970	605	356	1673	113	4717
Budapest	1947	1619	491	270	1243	103	3726
1940 = 100	1947	82,2	81,2	75,8	74,3	91,1	78,9
Vidék	1940	2867	1262	514	1605	200	6808
Vidék	1947	2569	1012	409	492	1000	5482
1940 = 100	1947	89,6	80,2	79,6	30,7	500	80,5

- a globális 50 %-os veszteség valójában valamivel kisebb lehetett
 - o hiszen az 1940-es évben az országterület is nagyobb volt.
 - o Ugyanakkor ez nem kizárólag a Soá illetve a háború számlájára irandó, hanem a vándorlások
 - o és a két dátum közötti új diplomások elhelyezkedésének mérlegét is képezi,
 - o nem beszélve a természetes halálózásról,
 - o illetve (a zsidók között elenyésző számú) új diplomás csatlakozásáról :
 - o zsidóknál egyértelmű az **óriási, 2/3-os vidéki veszteség**,
 - o míg a keresztényeknél feltűnő, hogy az országterület csökkenése ellenére a veszteség mértéke vidéken nem más mint a fővárosban
 - ez arra mutat, hogy a 'veszteség' itt főképp migrációs jellegű volt
 - o a zsidó veszteségek becslését kissé csökkent a számok szerint az, hogy 1947-ben a a 'más felekezetűek' között minden bizonnyal magukat immár felekezetten kívülnek deklarálók magasabb arányban voltak mint a keresztény pályatársaknál
 - bár az 1000 vidéki más vallású többsége 1947-ben azért biztosan nem zsidó háttérű volt
 - o a Budapesten 1947-ben működő zsidó orvosok másik hányada vidékről települt fel a fővárosba, illetve az üldöztetés után itt települt le korábbi otthoni hitközsége elpusztulása után

A további adatok már nem globális számokat tartalmaznak, hanem **módszeresen hasonlítják az 1940-es évek elejének kamarai tagságát azokhoz, akiket 1947-ben is megtalálni a tagok között.**

2. táblázat. Az 1940-es orvosi kamara tagjai az 1947-es kamarában százalékosan születési évcsoportok és korabeli felekezeti-ideológiai minősítésük szerint.¹

	1890 előtt	1890- 1899	1900 után	Együtt
Izraelita vallású zsidó	31,3 % (664)	47,6 % (1069)	53,4 % (830)	43,2 % (2563)
'mentesített' zsidó származású²	46,1 % (115)	48,1 % (216)	61,3 % (31)	47,8 % (362)
Keresztény vallású de zsidónak számító³	35,7 % (14)*	56,8 % (37)	60,7 % (89)	57,1 % (140)
Ismeretlen vallású, de zsidónak minősített⁴	50 % (4)*	55,2 % (29)	50 % (2)*	54,3 % (35)
Összes nem zsidó	55,6 % (1098)	67,8 % (2549)	67,9 % (4652)	66,2 % (8299)

A 2. táblázat részletezi a korabeli zsidóság főbb adminisztratív és generációs (kor) kategóriáit és ezek becsülhető 'túlélési rátáit' 1940 és 1947 között, de csak a fenti megszorításokkal :

- a két dátum közötti összehasonlítás nemcsak a Soá következményeit méri, de a különböző irányú vándorlások eredményeit is

Főbb tanulságok :

- a korrallal ellentétben minden csoportban fokozatosan nőtt a 'túlélés' valószínűsége, mivel a vészidőszak és a háború okozta halandóságot megduplázta a természetes halálozás
- zsidók és nem zsidók között minden generációs csoportban lényeges – 5 %– 20 % - eltérés : ez a vérvesztésbeli deficit, a szelektív pusztítások mérlege
 - e mögött keresztényeknél főképp elvándorlás, elmenekülés és (ritkábban) a kamarából való kizárás állt + háborús veszteségek
- nincs nagy eltérés a hithű izraelita és a (legtöbbször) vallását elhagyó zsidó származásúak között
 - **kimutatható de nem erősen a Soá társadalmi szelektációs hatása az érintett orvosok között**
 - legjobban a bizonyítottan korán (diplomájuk előtt) 'áttérteknél'
 - a 'mentesítettekénél' kevésbé
 - viszont valószínűsíthető, hogy az orvosok veszteségi aránya azért kevésbé volt súlyos (talán 40 %), mint az összszidóságé (kb. 2/3)
 - ezt pontosabban nem lehet kimutatni a migrációs veszteségek tételes ismerete nélkül
 - nem jött vissza deportálásból
 - 1945-1947 között kivándorolt

¹ A Magyarországon gyakorló 'túlélők' százaléka 1947-ben az 1940-es tagok között. Zárójelben az érintett kategóriák nyers számai 1940-ben.

² Az 1939-es ún. második zsidótörvény szerint.

³ Az 1939-es ún. második zsidótörvény szerint.

⁴ Az 1939-es ún. második zsidótörvény szerint

- nem Magyarországra telepedett vissza (elcsatolt területről)
- a 2. táblázat nyers számaiból kiolvasható a zsidó orvosok Soá előtti **szimbolikus társadalmi rétegezettsége** is : 17,3 % nem felekezeti izraelita !
 - ez azért nem magasabb a Budapesten az 1941-es népszámlálásban mért 17 %-nál...

3. táblázat. Az 1940-es orvosi kamara tagjai az 1947-es kamarában százalékosan az 1940-es lakóhelyi régiók és korabeli felekezeti-ideológiai minősítésük szerint.

	Buda- pest	Duna-Tisza Köze,	Vidék Másutt
Izraelita vallású zsidó	60,2 % (1282)	38,1 % (391)	20,8 % (904)
'mentesített' zsidó származású⁵	66,3 % (184)	42,9 % (70)	20,7 % (150)
Keresztény vallású de zsidónak számító⁶	72,3 % (83)	33,3 % (12)**	35,6 % (45)
Ismeretlen vallású, de zsidónak minősített⁷	63,4 % (82)	17,8 % (45)	7,1 % (364)
Nem zsidó, nem tag a Jobboldali MONE-ben	69,5 % (1866)	57,2 % (1458)	56,4 % (2821)
Nem zsidó MONE⁸ tag	72,4 % (1283)	65,9 % (548)	65,2 % (1060)

- itt is egyértelmű a túlélési esély-különbség a főváros és vidék között
 - a nem zsidóknál is : valószínűleg a vidékiek gyakrabban lettek 'nyugatosok' s ritkábban tértek vissza
- a 'veszteségi ráta' szerkezete minden zsidó kategóriánál azonos lakóhely szerint is, a kategóriák között is
- az 'áttért' zsidók magasabb túlélési esélyei a fővárosban egyértelműek
 - erősebb keresztény kapcsolatok, társadalmi integráltság (vegyes házasság, stb.)
 - jobb anyagi helyzet, polgári kapcsolatok
 - befogadó egyházak védelme
- feltűnő az ismeretlen vallású zsidók kiugróan magas veszteségi hányada vidéken
 - ezek között sok a külföldi diplomás, akik között talán 1947-re már sokan ismét kivándorolhattak
- paradoxnak tűnik, hogy a volt MONE tagok gyakrabban maradtak az 1947-es kamarában mint a többiek
 - valószínűleg idősebb átlag életkoruk miatt nehezebbnek látszhatott a kivándorlás, 'Nyugaton' maradás (a 'nyugatosoknál')
 - mivel a fővárosban több volt a MONE tag, de kevesebb lehetett a 'nyugatos', az előbbiekből is több maradt itthon 1947-re

⁵ Az 1939-es ún. második zsidótörvény szerint.

⁶ Az 1939-es ún. második zsidótörvény szerint.

⁷ Az 1939-es ún. második zsidótörvény szerint

⁸ Magyar Orvosok Nemzeti Egyesülete

4. táblázat. Az 1940-es orvosi kamara tagjai az 1947-es kamarában százalékosan az nemek és korabeli felekezeti-ideológiai minősítésük szerint.

	Férfiak	Nők
Izraelita vallású zsidó	39,6 % (2254)	67,2 % (323)
'mentesített' zsidó származású ⁹	45 % (391)	54 % (13)**
Keresztény vallású de zsidónak számító ¹⁰	54 % (124)	81 % (16)**
Ismeretlen vallású, de zsidónak minősített ¹¹	16,3 % (443)	33 % (43)
Nem zsidó, nem tag a Jobboldali MONE-ben	60,1 % (5509)	68,2 % (604)
Nem zsidó MONE ¹² tag	68,2 % (2695)	73,5 % (196)

- erős nemi kontraszt a veszteségeknél a nők előnyére – keresztényeknél is !
 - nem volt munkaszolgálat
 - nem volt katonaság – kevesebb harctéri pusztulás
 - nők kevésbé vándorolnak el önállóan (családhoz-kötöttség)
 - nők sokkal inkább budapestiek (zsidókat kevésbé pusztítja a deportálás)

5. táblázat. Az 1940-es orvosi kamara tagjai az 1947-es kamarában százalékosan nemük nemzeti jellege és korabeli felekezeti-ideológiai minősítésük szerint.

	magyar	Német	szláv és más	Magyar Nevű %	Zsidó háttérűek megoszlása
Izraelita vallású zsidó	45,1 % (1107)	41,3 % (1369)	44,8 % (201)	41,4 % (2677)	72,1
'mentesített' zsidó származású	47,3 % (186)	43,7 % (183)	42,9 % (35)	46,0 (404)	10,9
Keresztény vallású de zsidónak számító	57 % (79)	59 % (51)	50 % (10)*	56,4 % (140)	3,8
Ismeretlen vallású, zsidónak minősített	28,3 % (187)	10,4 % (251)	13,5 % (52)	38,2 % (490)	13,2
					100,0 % (3711)
Nem zsidó, nem tag a	69 %	64,5 %	71,3 %	58,1 %	

⁹ Az 1939-es ún. második zsidótörvény szerint.

¹⁰ Az 1939-es ún. második zsidótörvény szerint.

¹¹ Az 1939-es ún. második zsidótörvény szerint

¹² Magyar Orvosok Nemzeti Egyesülete

Jobbold. MONE-ben	(1680)	(602)	(609)	(2891)	
Nem zsidó MONEtag	63,7 % (3519)	54,7 % (1378)	55,9 % (1241)	57,3 % (6138)	

- a magyar nevének vesztesége valamelyest kevésbé súlyos, de nem sokkal !
- az így jelzett 'formális asszimilációs szint' tehát nem játszott jelentős mentesítő (szelektációs) szerepet a túlélésben

6. táblázat. Az 1940-es orvosi kamara tagjai az 1947-es kamarában százalékosan diplomájuk megszerzésének helye és korabeli felekezeti-ideológiai minősítésük szerint.

	Buda Pest	Kolozs Vár	Szeged	Debre cen	Pécs	Összes Vidék (trianoni Ország) Zsidók	Kül Földön	Több helyen (külföld Is)
Izraelita vallású zsidó	43 % (1503)	25,8% (97)	51,6% (159)	50 % (70)	49,9% (523)	50,3 % (752)	12 % (34)	29,3% (191)
'mentesített' zsidó¹³	47,7% (308)	35 % (23)*	60 % 10)**	43 % (7)**	44 % (25)*	48 % (42)	- (15)*	50 % (16)*
Keresztény vallású zsidó¹⁴	55,4% (56)	100 % (1)**	73 % (11)**	-	60 % (60)	69 % (71)	- (2)**	40 % (10)*
Ismeretlen vallású zsidó¹⁵	41,4% (116)	12 % (26)*	33 % (8)**	42 % (12)**	50 % (26)**	46 % (46)	4 % (285)	50 % (4)**
Összes zsidó	44 % (1983)	25,2% (147)	52,6% (188)	52% (89)	50,6% (634)	50,8% (911)	9,6 % (336)	31,7% (221)
Nem zsidó, nem tag a MONE-ben	71,6% (2182)	52,4% (229)	63,8% (149)	66,7% (93)	67,9% (134)		6,7 % (30)	64,9% (74)
Nem zsidó MONE¹⁶ tag,	65,7 % (3657)	34,9 % (421)	66,4 % (467)	70,1 % (469)	71,9% (595)		9 % (355)	41,4% (174)

- (szétszórt adatok kis nyers számtartományokkal, sok nem szignifikáns eltéréssel)
- Külföldön végzetek 'túlélése' messze a legritkább 1947-re minden kategóriában
 - o A zsidók között jórésük ismeretlen felekezetű is

¹³ Az 1939-es ún. második zsidótörvény szerint.

¹⁴ Az 1939-es ún. második zsidótörvény szerint.

¹⁵ Az 1939-es ún. második zsidótörvény szerint

¹⁶ Magyar Orvosok Nemzeti Egyesülete

- Itt a külföldi kapcsolatok elképzelhetően magasabb kivándorlási hajlammal társultak
- paradox : vidéki zsidó diplomások minden kategóriában többen maradtak a kamarában 1947-ben mint a fővárosiak (még ha fel is költöztek Pestre : l. 1. táblázatot !)
 - köztük számos 'numerus clausus menekült', nevezetesen Pécssett
 - ennek értelmezéséhez tudni kell, hogy a vidéki zsidó orvosok nagy része 1919 után fővárosi
- a Kolozsvárott végzetek kicsi előfordulása 1947-ben azt tükrözhetette, hogy legtöbbször Erdélyben maradt az 1945-ös rendszerváltás után
 - feltűnő – mellékesen – hogy a kis kolozsvári zsidó diplomás csoport több mint harmada valószínűsíthetően nem zsidó vallású volt (míg a többinél ez egy ötöd körüli csak)
 - a 'legasszimiláltabbak' (úgyis mint többnyire 1919 előtt végzetek) ?

7. A proto-náci MONE (Magyar Orvosok Nemzeti Egyesülete) tagságának százaléka a nem zsidó orvosok egyes szociológiai jellemzői szerint 1940-ben.

		MONE tagok %-a	A kategóriák nyers száma
Név nemzeti jellege	Magyar	32,3 %	5199
	Német	30,4 %	1980
	Más	32,9 %	1850
Lakóhely 1940	Budapest	40,7 %	3148
	Duna-Tisza köze	27,3 %	2006
	Másutt vidéken	27,3 %	3881
Nem	Férfi	32,8 %	8204
	Nő	24,5 %	800
Szül. év – kor	1870 előtt (+ 70 éves)	31 %	87
	1870-1879 (60-69 – éves)	43,5 %	239
	1880-1889 (50-59 éves)	44,%	772
	1890-1899 (40-49 éves)	46,9 %	2549
	1900-1909 (30-39 éves)	29,8 %	3331
	1910 után (30 év alatti)	10,1 %	1321
Diploma helye	Budapest	37,4 %	5839
	Kolozsvár	35,2 %	650
	Szeged	24,2 %	616
	Debrecen	16,5 %	562
	Pécs	18,4 %	729
	Külföld	7,8 %	385
	Több egyetem, külföld is	29,8 %	248

- **névjelleg** nem tényező a szélsőjobbon való elkötelezettségnél
- **a lakóhely erősen** : a MONE a 'bűnös városban' alakult s itt volt a központja
 - itt maradt fenn végig legerősebben a zsidó szakmai konkurrencia
 - itt még aa zsidó kórház is szakmai rangot képviselt

- itt működött a legmódosabb zsidó és nem zsidó klientúra (melyek piaci átvétele élezhetette a konkurenciaharcot)
- **nem** : nagy kontraszt
 - a korabeli félig emancipált nők általában kevésbé aktívak ideológiailag
 - elképzelhetően a konzervatív jobboldalon a nők részvételét nem is fogadták jól
 - nők inkább magánorvosok (pl. fogorvosok), kevesebb lehetőségük nyílt volna lecsatlakozásukkal karrier-elvárásaikat javítani
- **kor** : erős tényező !
 - idősebb középkorúak, pálya közepén a legaktívabb jobboldaliak
 - az 1919 előtti diplomásokat érinthette még legerősebben a korábbi zsidó konkurrencia
 - a legfiatalabbaknál ez állandóan csökkent a numerus clausus hatására
 - ők vehettek részt legtöbbször az 1919-20-as antiszemita hisztériában
 - ők számíthattak a maximális nyereségre a zsidó szakmai konkurrencia kiiktatásától
- **egyetem helye** : erős főváros-vidék ellentét
 - a 'bűnös város' ('zsidó Budapest') antiszemita komplexuma jobban mozgósított a fővárosban, mint vidéken
 - az 1919-es 'egyetemi zászlóalj' is elsősorban pesti volt
 - a vidéki orvosnépesség és orvoskari diákság kisebb közösségeket alkotott, kevésbé lehetett anonim módon fellépni zsidó pályatársak ellen mint az óriási pesti orvostársadalomban és diáknépességben
 - a Turul is erősebb volt általában Pesten mint vidéken (pl. Pécsen, ahol igen sok zsidó tanult a numerus clausus alatt)
 - a kevés külföldön diplomázó keresztény jórészt demokratikus (Weimár-i Németország, Csehország, Jugoszlávia) vagy (mint a fasiszta Itáliából jövők) zsidóbarát országokban nyerte egyetemi szocializációját
 - elképzelhetően sokan baloldali, univerzalista értékrend hatása alá kerültek
 - jobban kapcsolódhattak személyesen zsidó fiatalokhoz, akik már 1919 előtt is több helyütt a külföldön tanuló magyar orvosok többségét képezték
 - talán innen a kirívóan ritka jobboldali beütés közöttük
- a Kolozsváron végzőknél is magas a MONE tagok aránya : itt talán az érettebb átlagos életkor lehetett közvetítő tényező ebben

Konklúziók

- A Soá pusztításai az orvostársadalomban globálisan valamivel kevésbé voltak súlyosak mint az össznépeességben
- A pusztítások nyers mértékét nem lehet külön mérni a Soától ugyan nem független külső és belső vándorlások számbavétele nélkül
- A pusztítások több szempontból szelektíven valósultak meg, nevezetesen kor, nem és lakóhelyi környezet szerint
 - De valamelyest 'asszimilációs' és társadalmi integrációs szint szerint is
- hasonló vonatkozik a keresztény orvosokra is olyan értelemben, hogy a náci beállítottság náluk kevésbé hatott a nőkre, a legfiatalabbakra, a vidékiekre, a külföldi diplomásokra.